

Ситник, О. (2019). Концепт розвою української нації за новітньої доби у викладі Дмитра Донцова. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія / ред. кол. Василь Ільницький (головний редактор) та ін. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. – Випуск 2/44 (2019)., 105–118.

***SYTNYK Olexander** – Doctor of Historical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of History, archeology and philosophy Bogdan Khmelnytskyi Melitopol state pedagogical University, 10 Getmanskaya Street, Melitopol, Ukraine, postal code 72312 (oleksander_sytnyk@i.ua)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7743-8148>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/E-7860-2018>

СИТНИК Олександр – доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії, археології і філософії Мелітопольського державного університету імені Богдана Хмельницького, вул. Гетьманська, 10, м. Мелітополь, Україна, 72312

КОНЦЕПТ РОЗВОЮ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ЗА НОВІТНЬОЇ ДОБИ У ВИКЛАДІ ДМИТРА ДОНЦОВА

Анотація.** Мета дослідження* полягає в характеристиці еволюції української нації періоду новітнього часу у викладі Д. Донцова. ***Методологія дослідження ґрунтується насамперед на принципі історизму, що конкретизується підходом до історичних явищ та процесів з позиції динаміки, вивчення взаємозв'язків між ними та їх взаємообумовленості. Також застосовано низку загальноісторичних методів, а саме: порівняльно-історичний, історичної компаративістики, ретроспективний задля аналізу й співставлення ідеології Д. Донцова з іншими ідеологічними напрямками. Для характеристики ідеології «чинного» («вольового») націоналізму Д. Донцова використано методи історії ідей. ***Наукова новизна*** пов'язана з тим, що ідеї та погляди Д. Донцова стосовно проблематики еволюції української нації залишаються ще не достатньо вивченими. Зокрема, це насамперед стосується

того доробку, котрий міститься в публіцистиці авторства Д. Донцова, опублікованій в соціалістичній періодиці 1909-1911 рр. **Висновки.** За умов сучасної російської агресії проблема утвердження української незалежної держави набуває вирішального значення. За цих умов особливої ваги набуває ідеологія «чинного» («вольового») націоналізму Д. Донцова та його бачення напрямку розвитку української нації. Зокрема, вагомим є його вчення про значення національно-духовних лідерів, які є спроможними сприяти перетворенню пригнобленого народу з аморфної маси в націю. В історії України, в числі інших небагатьох ідейних очільників нації, саме таку роль відіграв й Дмитро Донцов.

Неприйняття всього російського як імперського та ворожого Україні стало однією з наскрізних ідей, що пронизували творчість Дмитра Донцова. Він вважав, що мало усвідомити відрубність України від Росії, мало побачити в Росії ворога, слід також рішуче долати плазування української інтелігенції перед усім російським.

Отже на нинішньому етапі боротьби за утвердження повноцінної української нації, ідеї Д. Донцова відіграють особливу роль у відстоюванні української національної гідності та ідентичності.

Ключові слова: Д. Донцов, українська нація, ідеологія «чинного» націоналізму, «вольовий» націоналізм, російський імперіялізм.

CONCEPT OF DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN NATION IN THE NEWEST ERA AS PRESENTED BY DMITRY DONTSOV

Summary. The aim of the research. The purpose of the study is to characterize the evolution of the Ukrainian nation in the period of recent times as presented by D. Dontsov. **The research methodology** is based primarily on the principle of historicism, concretized by the approach to historical phenomena and processes from the standpoint of dynamics, the study of the relationships between them and their interdependence. A number of general historical methods were also applied, namely: comparative-historical, historical comparative studies,

retrospective for the analysis and comparison of D. Dontsov's ideology with other ideological directions. To characterize the ideology of the «acting» («strong-willed») nationalism of D. Dontsov, methods of the history of ideas are used. *The scientific novelty* is connected with the fact that D. Dontsov's ideas and views regarding the problems of the evolution of the Ukrainian nation are still not well understood. In particular, this primarily concerns the backlog contained in the journalism of authorship of D. Dontsov, published in the socialist periodicals of 1909–1911. *Conclusions.* In the context of modern Russian aggression, the problem of establishing an independent Ukrainian state is becoming crucial. Under these conditions, the ideology of «acting» («strong-willed») nationalism of D. Dontsov and his vision of the direction of development of the Ukrainian nation is of particular importance. In particular, his teaching on the significance of national-spiritual leaders who are capable of contributing to the transformation of an oppressed people from an amorphous mass into a nation is significant. In the history of Ukraine, among other few ideological leaders of the nation, this is precisely the role played by Dmitry Dontsov. The rejection of all of Russia as imperial and hostile to Ukraine has become one of the cross-cutting ideas that permeates the work of Dmitry Dontsov. He believed that it was not enough to realize the isolation of Ukraine from Russia, it was not enough to see the enemy in Russia, one should also resolutely overcome the servility of the Ukrainian intelligentsia to all Russians. So at the current stage of the struggle for the establishment of a full-fledged Ukrainian nation, the ideas of D. Dontsov play a special role in upholding the Ukrainian national dignity and identity.

Key words: D. Dontsov, Ukrainian nation, ideology of «acting» nationalism, «strong-willed» nationalism, Russian imperialism.

Постановка проблеми. Сьогодні значно актуалізує та підкреслює нагальність низки ідей засновника «чинного» («вольового») націоналізму Д. Донцова. Насамперед, це стосується його позиції стосовно російського імперіялізму, лібералізму та соціалізму, агресивної політики Москви та

більшовизму. Протягом багатьох десятиліть багато хто намагався перекрутити чи піддати обструкції погляди мислителя, часто навіть не заглиблюючись в зміст його праць, або ж вириваючи його твердження з контексту та не враховуючи тогочасні непрості реалії (особливо 1930-х років). Унікальна значимість наукової спадщини Д. Донцова полягає, насамперед, в його засадничих принципах виховання національної еліти, оборони національних інтересів й розвою національної ідеології.

Аналіз досліджень. Існує досить багато праць українських дослідників, котрі присвячені творчій і науковій спадщині Дмитра Донцова. Проте ідеї та погляди мислителя щодо тематики еволюції української нації залишаються ще недостатньо вивченими. Певним чином, висвітлення Д. Донцовим розвою української нації за новітньої доби розглядалося в узагальнюючій праці М. Сосновського (Сосновський, 1974). Більше уваги питанням розвитку української нації у висвітленні Д. Донцова можна прослідкувати в роботах О. Багана (Баган, 2008; 2011; 2012; 2013) та С. Квіта (Квіт, 2011).

Мета статті полягає в характеристиці еволюції української нації періоду новітнього часу у викладі Д. Донцова.

Виклад основного матеріалу. Серед сучасних дослідників наукової спадщини Д. Донцова існує переконання, що в світлі подій останніх років слід переосмислити історію України ХХ ст., особливо в контексті актуалізації її в сучасному політичному сьогодні. З огляду на це, заслуговує на особливу увагу спадщина Д. Донцова, який сто років тому зайнявся вивченням російського імперського феномену. При цьому, Д. Донцов ставив перед собою низку завдань, пов'язаних із вихованням національної еліти, формуванням поняття національних інтересів і національної ідеології. Дмитро Донцов прагнув надолужити те, що, на його переконання, мало бути зроблене заздалегідь – забезпечити українську націю належною ідеологією державотворення (Квіт, 2011, с. 5, 6, 8). Саме ідеологія «вольового» націоналізму, на переконання Д. Донцова, мала б стати ідейним підґрунтям розвитку української нації та держави.

За визначенням Олега Багана, Дмитро Донцов є одним з найбільш унікальних українських діячів і мислителів ХХ століття. Уродженець зрусифікованої, космополітичної за настроями Північної Таврії, Донцов став творцем найбільш активного вираження українського націоналізму (Баган, 2011, с. 5).

Враховуючи увесь негативний досвід українського суспільно-політичного руху ХІХ ст., Д. Донцов прагнув надолужити реалізацію національного розвою українців в тому напрямку, як це здійснили більшість недержавних народів Європи – хорвати, чехи, словаки, болгари, литовці тощо, які досить активно трансформувалися в новітні нації, розвиваючи унікальні культури та відстоюючи власну державу у боротьбі з ворожим оточенням. Це в той час, як чільні українські громадсько-політичні сили лише наближалися до переконання про необхідність національних змагань до самостійності. Й переконували невпевнено. Дві глобальні фатальні ознаки тяжіли тоді над українським рухом: він був ментально надламаний психологією безвольного, роздвоєного малоросійства (у галицькому варіанті – рутенства) й він був ідейно обезброєний інтернаціоналістськими доктринами лібералізму та соціалізму. Якщо більшість названих народів ще в епоху Романтизму витворила собі міцну ідеологію й духово-культурну концепцію націоналізму, стабілізувавши процеси націєтворення, то українство загрузло у трясовинні морально-теоретичної схеми «провансальства», тобто неповноцінної нації, чогось середнього між етнографічною групою й народністю (Баган, 2008, с. 4). Тому український національний рух потребував як потужної національно-державницької ідеології, так і її вольового носія. Безперечно, до певної міри, таку роль відіграли націоналізм М. Міхновського та консерватизм В. Липинського. Однак, вони були лише певним початковим етапом і потребували свого логічного продовження. Відтак Д. Донцов на розвиває й вдосконалює їх ключові ідеї.

Ще перед Першою світовою війною Дмитро Донцов стає одним із найбільш креативних українських публіцистів й доволі значним ідейним лідером молодшого покоління. Аналізуючи статті Д. Донцова, опубліковані в соціалістичній періодиці 1909-1911 рр., можна послідувати, що їх провідною тематика полягала в національній мобілізації українства. Так, в статті «Російська революція і український національний проблем» Дмитро Донцов наголошував на тому, що український визвольний рух стане масовим, тільки в тому випадку, якщо він позбудеться дрібничкової просвітянщини й угодовства, й почне послідовно вістоювати інтереси української нації. Донцов розвінчує шовіністичний зміст ідей російських соціал-демократів, застерігаючи українських соціал-демократів від помилок їх російських колег. А отже, ще перебуваючи в межах соціалістичного політикуму, Дмитро Донцов здійснює певний ідеологічно-інтелектуальний прорив, котрий полягав у виявленні двох мегапроблем, що стояли перед українством: подолання ментального малоросійства й цивілізаційно-культурного конфлікту з Росією (Баган, 2011, с. 8, 9, 11). Донцов гостро виступав проти всілякої національної невиразності українців, схильності до служіння чужим державним ідеям. Зокрема, в роботі «Модерне москвофільство» Донцов розглядає питання російських культурних і політичних впливів на розвиток української культури й української політичної думки. Також Дмитро Донцов відстоює тезу, що порятунок для українства полягає в поверненні лицем до Заходу, в черпанні культури із західноєвропейських культурних джерел тощо (Сосновський, 1974, 93). Одночасно він вважає, що безмежне запобігання української інтелігенції перед російською культурою не дає українству вийти з пелен та стати на власні ноги, адже саме чим її представники послаблюють його відпорну силу в боротьбі з зовнішніми ворогами. Майже все українське життя так пронизане російськістю, що кожний, хто має свій відмінний погляд на російську культуру, задихається в ньому, як в густому, важкому тумані (Донцов, 2012 а, с. 18). Цей російський вплив відчувався не лише в культур-

ній сфері, він також ускладнював й українське політичне життя, а українська політична думка засвоювала політичні ідеології, що не відповідали психології українців, як і їх національним інтересам (Донцов, 2012 а, с. 18-23). Тому Д. Донцов наполягав на необхідності відкинути теорію аполітично-культурно-сентиментального українства й окреслити чітку програму української політики, що ґрунтувалася б на аналізі природи національних рухів, національних відносин в Росії та вільну від таких впливів чужих концепцій, котрі небажані українцям та не відповідають їх потребам. Донцов був переконаним, що українство потребувало нової орієнтації – коли воно не хоче залишитися навечно російським провансальством (Донцов, 2012 а, с. 30). Така його позиція залишається актуальною вже понад сто років. А особливо – на сучасному відтинку рішучого протистояння української нації з московським імперським шовінізмом.

Щодо негативного впливу на українців з боку російської культури й російських ідей зауважував також Микола Міхновський. Проте він не дійшов тих висновків як Дмитро Донцов.

Характеризуючи такі прояви російської душі й російської національно-імперської ідеології, як охлократизм, грубий і приземлений матеріалізм, історичний деструктивізм, хаотичність, контргромадянство, Донцов відповідним чином розглядає всі форми проникнення російських ментальних і культурних впливів до України як форму цивілізаційної деструкції (Баган, 2012, с. 11, 12). І в цьому пляні своєрідним продовженням брошури «Модерне москвофільство», котра, насамперед, була спрямована проти «москвофільства» українського «міщанського табору», зокрема – того прошарку українського соціуму, що перебувало на демократично-ліберальній позиції, була робота Дмитра Донцова «Національні гермафродити», в якій автор закликав своїх співвітчизників позбутися комплексу «національного гермафродитства» й плекати в собі чинники повноцінної нації (Донцов, 2012 б, с. 125, 126). Якщо в «Модерному москвофільству» Донцов вперше застосовує визначення «національний гермафродитизм», як характеристика

тих представників української інтелігенції, котрі схильні до фактично рабського плазування перед російською культурою (Донцов, 2012 а, с. 19), то вже в роботі «Національні гермафродити» Д. Донцов здійснює ґрунтовніший аналіз залежності української літератури, науки, преси, суспільно-політичного життя від занадто шкідливої ідеології «триєдиної Руси», котра, згідно переконання Дмитра Донцова, деформує душі переважної більшості українців (Донцов, 2012 б, с. 124, 125). Варто відзначити, що протягом усього часу від написання цієї статі стан речей майже не змінився. Так у наш час, не дивлячись на російську агресію, населення України, у своїй переважній більшості, є надто залежним від інформаційно-культурних впливів з боку Москви. Проте шлях виходу з такого стану Донцов нам вказав своєю концепцією «вольового» націоналізму.

О. Баган зауважив, що праця «Національні гермафродити» стала, певного роду, вінцем висновків Дмитра Донцова щодо проблеми витоків «млявості і слабкості українського національного руху». Так, у ній ми подибуємо в сконцентрованому вигляді майже всі головні проблеми його майбутньої аналітичної та пропагандивної праці: проблеми національного характеру й динаміки історії, можливої національної героїчності та задавленої охлялості, культурної вторинності й провінційності українства, подолання стереотипів провансальства («костомарівщини») та створення войовничої, гордої психології нового українства. Серцевиною й першопричиною української слабкості Д. Донцов вважає специфічне українське гермафродитство, тобто роздвоєність національну, затерте відчуття національної гідності та патологічне, неусвідомлюване прагнення прихилитися до якоїсь сильнішої цивілізації, культури чи політико-державної традиції. З цим гермафродитством, провансальством він буде боротися усе життя, виявляючи його в різноманітних образах, скритих формах, в найнесподіваніших політичних і культурних явищах та тенденціях. Згодом, Донцов позначатиме це гермафродитство як виявами «драгоманівщини», «винниченківщини», «рутенства», «скрипниківщини», проте за суттю це все

означатиме те ж: неухильну схильність українських еліт, навіть досить інтелектуальних та культурно вирафінованих осіб та середовищ, до роздвоєності прагнень, безвольного тупцювання на місці, до хаотичності й деструктивності дій, наївної благодущності й тупого примиренства, самокастрації героїчного в етиці нації та витягування на поверхню усього дріб'язкового, хворобливого, безбарвного (Баган, 2011, с. 11). Екстраполюючи цю проблему на наш час не можна не відзначити, що багато сучасних, іменитих вчених – завзятих критиків всього, що пов'язане з Д. Донцовим, на превеликий жаль, самі страждають все тим же непереборним комплексом національного гермафротства.

Свого часу Дмитро Донцов справедливо доводив, що будь-яке москвофільство в Україні призводить до національного роздвоєння культури та особистості, а відтак – до їх певної деформації та асиміляції, а зрештою й до повної деградації (Баган, 2012, с. 12, 13). Водночас, Донцов виводить низку настанов для українського національно-визвольного руху. Так, він висловлює тезу про історичну загрозу російського імперіялізму для європейської стабільності та демократії. Також Донцов виводить національний принцип в оцінюванні внутрішньої суспільно-політичної ситуації, кардинально відкидаючи провінціалізм мислення української політичної еліти костомарівсько-драгоманівського гатунку; фактично вперше висловив тезу про смертельну загрозу для України з боку російського імперіялізму; передбачив вихід на історичну арену недержавних народів Середньої та Східної Європи та ставив українську справу в контекст цих геополітичних зрушень; засуджував слов'янофільство як засіб і прикриття для російського імперіялізму та форму відволікання українців від нагальних національних завдань (Донцов, 2011, с. 23-32). При цьому, Дмитро Донцов першим дійшов висновку, що «Росія без України – вже не наддержава», не повноцінна імперія. Варто додати, що сучасна неоімперська політика Кремля є уособленням методів самодержавства й більшовизму, з

поєднанням злочинних олігархічних і диверсійно-терористичних форм, це лише підтверджує.

Дмитро Донцов чи не першим в Україні розглянув основне питання національного резистансу: український етнос, не маючи особливих союзників у геополітичному та цивілізаційному вимірах, не маючи державницької традиції, будучи ослабленим культурно через столітні утиски, міг розраховувати лише на одне для історичного успіху – на кардинальну перебудову національної психіки, на виплекання нового активізму та волюнтаризму. Він поставив перед собою й однодумцями стратегічне завдання: переорієнтувати вітальні устремління українців, цих «вічних землеробів» і слуг чужих імперій, вирвати їх зі стану екстенсивного руху наосліп і надихнути філософією романтичного пориву. Цій проблематиці присвячені його есеї «До міст», «За землю і море», «Сансара», «Дух американізму», які переповнені настроями екзистенційного оптимізму, спрямовані на формування експансивного світогляду нації (Баган, 2012, с. 8). Так, у роботі «Дух американізму», Д. Донцов вслід за А. де Токвілем співставляє національні особливості американців і росіян. Якщо перші борються зазвичай з перешкодами, створеними природою, то для росіян чи не найголовнішим є боротьба проти людей і цивілізації. Якщо для американців визначальним пріоритетом є свобода, то для останніх – рабство (Донцов, 2012 с, с. 275). Українська ідентичність, особливо за своєю індивідуалістичною, волелюбною сутністю є дуже близькою ідентичності американців. Проте, так склалося, що вже майже тисячоліття вона потерпає від дикунських, варварських звичаїв москвинів.

Загалом Дмитро Донцов розвинув потужну систему філософських і політичних засад українського націоналізму, і зокрема, на основі ідейних заповітів Тараса Шевченка. Свого часу Донцову закидалося немовби штучне нав'язування неприродного українцям волюнтаризму, що спотворює їх характер. Насправді ж, його позиція була результатом належного осмислення досвіду попередників. Адже волюнтаризм відомий у нашій історії з давніх

часів, у традиціях наших предків, про що й наголошував Донцов. У психології волюнтаризм – погляд, що праосновою наших духовних проявів є сильна воля. Слід зауважити, що вольовою складовою пронизана творчість Тараса Шевченка. У нього, як і в Івана Франка та Лесі Українки, волюнтаризм переплітається з прометеїзмом. Волюнтаризмом сповнені такі Шевченкові твори, як «Гайдамаки», «Гамалія», «Кавказ», «Послання...», «Холодний яр», «Заповіт», «Мені однаково» та ін. Як писав Дмитро Донцов: «Тарас Шевченко любив тих, хто рвав кайдани, героїв. Кохав їх славу невмирущу, їх одчайдушність безжурну – тих степових лицарів. Їх суворість варязьку, їх завзяття козацьке, їх віру гарячу в сильного Бога, Бога слави, і в Його справедливість» (Донцов, 1950). Цілком очевидно, що саме такий вольовий волюнтаризм має долати залишки малоросійського «провансальства» в національній ідентичності українців.

У той час, коли Україна була поділена не лише між сусідніми імперіями (Австрійською й Російською), а вже між чотирма їх наступниками (Румунія, Польща, Чехословаччина та Радянський Союз) й терор московського більшовизму наклав більшу частину України, витинаючи цілі верстви, убиваючи найменшу національну свідомість, умертвляючи духовні струмені в народі, сотні тисяч українців, переважно тих, хто зі зброєю чи словом гідно боровся з наїзниками, емігрували на Захід. Тут, здебільшого в Центральній Європі, творилися нові колонії переселенців, які згодом ставали островами живого духу й ідейної гідності для розтерзаної нації. Західну Україну опанували режими, хоч і не такі жахливі, та однаково налаштовані на здобуття остаточної переваги над українцями, на повну асиміляцію бездержавної нації. Відтак, за влучним висловом О. Багана, рятував лише характер, який вдалося загартувати тисячам українців у вихорах світової війни й революції. На цей характер і сподівалися ті, хто ідейно очолював нову фазу визвольної боротьби (Баган, 2013, с. 7). Через століття після тих подій ми маємо аналогічну ситуацію – на порятунок України від

новітньої московської агресії стали переважно особистости з домінантою волі та ірраціональної духовної сутности.

Практично вся історія українського визвольного руху ХХ ст. була спрямована на здобуття Української самостійної соборної держави. А важливою запорукою цього була масова підтримка української нації (Ільницький, 2017, с. 65). Сучасна російсько-українська війна, як і передуюча їй Революція Гідності, стала для українців насамперед черговим випробуванням духу та національної свідомости. Одним із унікальних явищ цієї війни стало те, що на оборону незалежності виступили не лише українці, але й росіяни та багато представників інших націй, які усвідомили, що це і їх війна. І це ознака нового рівня розвитку української націоналістичної ідеології, коли більшість громадян країни приходять до розуміння необхідності захисту національних інтересів, поваги до цінностей і традицій титульної нації. Слід зазначити, що така ситуація також сприяє утвердженню ідеології соборності нації та держави в Україні (Ситник, 2017, с. 79, 80).

За умов сучасної російської агресії проблема утвердження української незалежної держави набуває вирішального значення. За цих умов особливої ваги набуває ідеологія «чинного» («вольового») націоналізму Д. Донцова та його бачення напрямку розвитку української нації. Зокрема, вагомим є його вчення про значення національно-духовних лідерів, які є спроможними сприяти перетворенню пригнобленого народу з аморфної маси в націю. В історії України, в числі інших небагатьох ідейних очільників нації, саме таку роль відіграв й Дмитро Донцов.

Неприйняття всього російського як імперського та ворожого Україні стало однією з наскрізних ідей, що пронизували творчість Дмитра Донцова. Він вважав, що мало усвідомити відрубність України від Росії, мало побачити в Росії ворога, слід також рішуче долати плазування української інтелігенції перед усім російським.

Отже на нинішньому етапі боротьби за утвердження повноцінної української нації, ідеї Дмитра Донцова відіграють особливу роль у відстоюванні української національної гідності та ідентичності.

Література

Баган, О. (2008). *Поміж містикою і політикою (Дмитро Донцов на тлі української політичної історії першої половини ХХ ст.)*. К.: УВС ім. Ю. Липи. 77 с.

Баган, О. (2011). *Джерела світоглядного націоналізму Дмитра Донцова*. Передмова. Донцов Д. *Вибрані твори: у 10 т. (Т. 1: Політична аналітика (1912 – 1918 рр.) / Упоряд., післям., комент. О. Баган. Дрогобич: ВФ «Відродження»*.

Баган, О. (2012). В обороні української цивілізації. Передмова. Донцов Д. *Вибрані твори: у 10 т. (Т. 2: Культурологічна та історіософська есеїстика (1911 – 1939) / Упоряд., післям., комент. О. Баган)*. Дрогобич: ВФ «Відродження».

Баган, О. (2013). Стратегія для України: через героїчну націософію до наступальної геополітики. Донцов Д. *Вибрані твори: у 10 т. (Т. 5: Політична аналітика (1921 – 1932 рр.) / Упоряд., післям., комент. О. Баган)*. Дрогобич: ВФ «Відродження».

Донцов, Д. (1950). Заповіт Шевченка. Доповідь виголошена на Шевченківській Академії в Торонті 9 березня 1950 р. Торонто, 16 с. Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/0014439.pdf>

Донцов, Д. (2011). Сучасне політичне положення нації і наші завдання. Донцов Д. *Вибрані твори: у 10 т. (Т. 1: Політична аналітика (1912 – 1918 рр.) / Упоряд., післям., комент. О. Баган)*. Дрогобич: ВФ «Відродження».

Донцов, Д. (2012 а). Модерне москвофільство. *Вибрані твори: у 10 т. (Т. 2: Культурологічна та історіософська есеїстика (1911 – 1939) / Упоряд., післям., комент. О. Баган)*. Дрогобич: ВФ «Відродження».

Донцов, Д. (2012 б). Національні гермафродити. *Вибрані твори: у 10 т. (Т. 2: Культурологічна та історіософська есеїстика (1911 – 1939) / Упоряд., післям., комент. О. Баган).* Дрогобич: ВФ «Відродження».

Донцов, Д. (2012 с). Дух американізму. Донцов Д. *Вибрані твори: у 10 т. (Т. 2: Культурологічна та історіософська есеїстика (1911 – 1939) / Упоряд., післям., комент. О. Баган).* Дрогобич: ВФ «Відродження».

Ільницький, В. (2017). Основні форми співпраці українського визвольного руху з різними соціальними групами населення у Карпатському краї ОУН. *Східноєвропейський історичний вісник*, 2, С. 64–70.

Квіт, С. М. (2013). *Дмитро Донцов: ідеологічний портрет*; [вид. друге, виправлене і доповнене]. Львів: Галицька видавнича спілка, 192 с.

Ситник, О. (2017). Історичні витоки російсько-української війни 2014 – 2017 років. *Східноєвропейський історичний вісник*, 2, С. 71–81.

Сосновський, М. (1974). *Дмитро Донцов: політичний портрет = Dmytro Donzov: a political portrait: з історії розвитку ідеології українського націоналізму.* Нью-Йорк; Торонто: Trident International, 419 с.

References

Bagan, O. (2008). Pomizh mistykoou i politykoou (Dmytro Donczov na tli ukrayinskoyi politychnoyi istoriyi pershoi polovyny XX st.) [Between mysticism and politics (Dmitry Dontsov on the background of Ukrainian political history of the first half of the twentieth century.)]. K.: Air Force them. Yu. Lippi. 77 p. [in Ukrainian].

Bagan, O. (2011). Dzherela svitoglyadnogo nacionalizmu Dmytra Donczova. Peredmovna [Sources of worldview nationalism Dmitry Dontsov. Preface]. Dontsov D. Selected works: in 10 volumes (Vol. 1: Political analytics (1912 – 1918) / Edited, afterwards, by O. Bagan. Drohobych: VF «Renaissance». [in Ukrainian].

Bagan, O. (2012). V oboroni ukrayinskoyi cyvilizaciyi. Peredmovna [In defense of Ukrainian civilization. Preface]. Dontsov D. Selected Works: in 10 volumes (Vol.

2: Cultural and Historical Essayist (1911 – 1939) / Ed., Afterwards, commentary by O. Bagan). Drohobych: The Renaissance Foundation. [in Ukrainian].

Bagan, O. (2013). Strategiya dlya Ukrayiny: cherez geroyichnu naciosofiyu do nastupalnoyi geopolityky [Strategy for Ukraine: Through a Heroic Ethiopia for Offensive Geopolitics]. Dontsov D. Selected Works: in 10 vols. Drohobych: The Renaissance Foundation. [in Ukrainian].

Dontsov, D. (1950). Zapovit Shevchenka [Shevchenko's will]. Report delivered at the Shevchenko Academy in Toronto March 9, 1950 Toronto, 16 p. Access mode: <file:///C:/Users/%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD/Downloads/0014439.pdf> [in Ukrainian].

Dontsov, D. (2011). Suchasne politychne polozhennya nacyi i nashi zavdannya [The current political situation of the nation and our tasks]. Dontsov D. Selected works: in 10 volumes (Vol. 1: Political analytics (1912 – 1918) / Ed., Afterwards, comment. O. Bagan). Drohobych: The Renaissance Foundation. [in Ukrainian].

Dontsov, D. (2012 a). Moderne moskvofilstvo [Modern Muscophilia]. Selected works: in 10 volumes (Vol. 2: Cultural and Historical Essayist (1911 – 1939) / Ed., Afterwards, commentary by O. Bagan). Drohobych: The Renaissance Foundation. [in Ukrainian].

Dontsov, D. (2012 b). Nacionalni germafrodyty [National hermaphrodites]. Selected works: in 10 volumes (Vol. 2: Cultural and Historical Essayist (1911 – 1939) / Ed., Afterwards, commentary by O. Bagan). Drohobych: The Renaissance Foundation. [in Ukrainian].

Dontsov, D. (2012 c). Dux amerykanizmu [The spirit of Americanism]. Dontsov D. Selected Works: in 10 volumes (Vol. 2: Cultural and Historical Essayist (1911 – 1939) / Ed., Afterwards, commentary by O. Bagan). Drohobych: The Renaissance Foundation. [in Ukrainian].

Ilnitsky, V. (2017). Osnovni formy spivpraci ukrayinskogo vyzvolnogo ruxu z riznymy socialnymy grupamy naseleennya u Karpatskomu krayi OUN [The main forms of cooperation of the Ukrainian liberation movement with different social

groups in the Carpathian region are the OUN]. East European Historical Bulletin, 2, pp. 64–70. [in Ukrainian].

Quit, S. M. (2013). Dmytro Donczov: ideologichnyj portret [Dmitry Dontsov: ideological portrait]; [view. second, corrected and supplemented]. Lviv: Halych Publishing Union, 192 p. [in Ukrainian].

Sytnyk, O. (2017). Istorychni vytoky rosijsko-ukrayinskoyi vijny 2014 – 2017 rokiv [Historical origins of the Russo-Ukrainian War 2014 – 2017]. East European Historical Bulletin, 2, pp. 71–81. [in Ukrainian].

Sosnovsky, M. (1974). Dmytro Donczov: politychnyj portret = Dmytro Donzov: a political portrait: z istoriyi rozvytku ideologiyi ukrayinskogo nacionalizmu [Dmytro Donzov: a political portrait: from the history of ideology development of Ukrainian nationalism]. New York; Toronto: Trident International, 419 c. [in Ukrainian].